

TALOUSNEUVOSTO

20.11.2013

Kokousmuistio 10/2013

Aika 20.11.2013 klo 8.00–9.20

Paikka Valtioneuvoston juhlahuoneisto

Läsnä Katainen Jyrki, puheenjohtaja
Haglund Carl
Häkämies Jyri
Ihalainen Lauri
Järventaus Jussi
Lyly Lauri
Marttila Juha
Mäenpää Mikko
Mäki-Lohiluoma Kari-Pekka
Penttilä Risto E.J.
Urpilainen Jutta
Viitanen Pia
Virkkunen Henna
Heinonen Olli-Pekka (at)
Hetemäki Martti (at)
Linna Sirkku (at)
Turunen Joonas (at)
Vainiomäki Jari (at)
Åkerholm Johnny (at)
Sinko Pekka (s)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 8.00 ja totesi kokouksen aiheena olevan ”työmarkkinoiden tulevaisuus”. Tarkoituksena on jatkaa lokakuussa aloitettua keskustelua talouden tulevaisuuden kannalta tärkeistä kehityssuunnista ilman välitöntä yhteyttä päivänkohtaisiin kysymyksiin. Päivän teemaan liittyvän alustuksen ”Polarisaatio Suomen työmarkkinoilla” pitää professori Jari Vainiomäki, Tampereen yliopistosta. Valmistellun keskustelunavauspuheenvuoron käyttää puheenjohtaja Mikko Mäenpää, STTK:sta.

Pääministeri totesi puheenjohtaja Mäenpään osallistuvan ainakin tällä erää viimeistä kertaa talousneuvoston kokoukseen pitkän puheenjohtajakauden päättyessä. Pääministeri kiitti Mäenpäää ansiokkaasta työstä ja toivotti onnea myös jatkossa.

Ennen varsinaista kokousasiaa pääministeri kommentoi lyhyesti rakennepoliittisen ohjelman valmistelutilannetta. Osin kolmikantainen valmistelu on etenemässä aikataulun mukaisesti.

2 Työmarkkinoiden tulevaisuus

Jari Vainiomäki tarkasteli esityksessään työmarkkinoilla havaittua polarisoitumiskehitystä, sen taustalla vaikuttavia syitä sekä kehitysnäkymiä ja varautumistarvetta (liite 1). Polarisaatiolla tarkoitetaan keskituloisten ja keskistason koulutusta vaativien ammattien työllisyyden ja suhteellisten palkkojen alenemista. Ilmiö on havaittu 90-luvulta lähtien lähes kaikissa kehittyneissä maissa. Suomessa on havaittu työllisyyspolarisaatiota, mutta ei mainittavaa palkkapolarisaatiota.

Polarisaation taustalla olevia tekijöitä ovat teknologinen kehitys, ulkomaille ulkoistaminen, henkilökohtaisten ja muiden palvelujen kysynnän kasvu sekä mahdollisesti joiltain osin myös työmarkkinainstituutioiden muutos. Tietokoneiden käytön yleistymisen tuotannossa vähentää rutiininomaisten, helposti ohjelmoitavissa olevien työtehtävien tarvetta. Tämä näkyy selvästi myös Suomessa jaettaessa ammatit kolmeen ryhmään: asiantuntijat, rutiinitehtävät ja palvelut. Rutiinitehtävien väheneminen on voimakkainta niissä yrityksissä, jotka ovat panostaneet eniten T&K-toimintaan.

Yhdysvalloissa korkeasti koulutetun tietotyön kysyntä on alkanut 2000-luvulla laskea, minkä on tulkittu liittyvän ICT-teknologian "kypsymiseen". Tämän seurauksena korkeammin koulutetut siirtyvät tehtävähierarkiassa alaspäin työntäen edellään keskiasteen koulutettuja vähän koulutusta vaativiin tehtäviin ja vähän koulutettuja puolestaan kokonaan pois työmarkkinoilta. Ilmiön taustalla voi olla myös automatisoinnin ja ulkomaille ulkoistamisen ulottuminen entistä korkeamman osaamistason tehtäviin. Teknologian kehittymisen mm. robotiikan alalla odotetaan lähitulevaisuudessa johtavan ihmistyön automatisointiin myös monissa perinteisissä palvelutehtävissä kuten myyntityössä ja rakentamisessa.

Työmarkkinoiden tuleviin haasteisiin voidaan varautua lähinnä huolehtimalla koulutus- ja innovaatiojärjestelmien kyvystä tuottaa uutta tietoa ja innovaatioita sekä sopeutua uusiin tilanteisiin. Myös uudelleen koulutustarpeen ja teknologisen työttömyyden lisääntymiseen sekä tuloerojen kasvuun on syytä varautua.

Mikko Mäenpää totesi hahmotellun työmarkkinoiden kehityskuvan asettavan suuria haasteita sekä hyvinvointi- että elinkeino- ja työvoimapolitiikalle. Vaikka palkkapolarisaatio on toistaiseksi ollut Suomessa vähäistä, tuloerojen kasvupaineet ovat jatkossa ilmeiset. Jo nyt on nähtävissä kehitystä, jossa esimerkiksi yritysten ylin johto on eriytetty muusta henkilöstöstä omaksi erityisryhmäkseen.

On tarpeen pohtia mitä vaatimuksia polarisoitumiskehitys asettaa työmarkkinajärjestelmän kehittämiseksi, puoltaako se esimerkiksi keskitettyjä vai hajautettuja ratkaisumalleja? Myös koulutuspolitiikan linjauksia on arvioitava uudelleen ottaen huomioon sekä menestystekijät että yhteiskunnallinen eheys. Perinteisesti Suomessa on korostettu laaja-alaista, kaikkia tasapuolisesti suosivaa ja yleissivistävää koulutusta. Tästä on syytä pitää kiinni jatkossakin, koska se tarjoaa edellytykset uudelleen kouluttautumiseen myös matalamman tuottavuuden tehtävissä. Tuloerojen liiallinen kasvu ja laajan työtekevän köyhälistön syntyminen on estettävä.

4 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa pohdittiin varsin laajasti työmarkkinoilla havaittujen kehityspiirteiden syitä ja seurauksia. Todettiin muun muassa yrittäjyyden yleistymisen, joka on viime aikoina koskettanut myös korkeammin koulutettuja, merkittävään väistämättä työtuloihin liittyvän epävarmuuden ja volatilititeetin kasvua.

Nyky-yhteiskunnassa toimeentulo rakentuu työnteon varaan ja se määrittelee pitkälti myös tulonjaon. Hahmoteltu tulevaisuuskuva näyttäisi osin eriyttävän työn ja toimeentulon ja johtavan köyhyyden lisääntymiseen. Koska työskentely pienelläkin palkalla on parempi kuin työttömyys, tarve matalan tuottavuuden työn tukemiselle korostuu.

Hahmoteltu "keskiluokan katoaminen" on merkittävä haaste paitsi työllisyyden myös julkisen talouden rahoituksen näkökulmasta. Keskiluokka on perinteisesti maksanut valtaosan veroista. Korkeasti koulutetut osaajat ovat puolestaan kansainvälisesti hyvin liikkuvia ja heidän tulojensa verottaminen voi osoittautua vaikeaksi.

Tietotekniikan hyödyntäminen tarjoaa positiivisia mahdollisuuksia julkisessa palvelutuotannossa, jossa se on edelleen suhteellisen vähäistä. Uhkakuvista huolimatta tietotekninen kehitys olisi laajemminkin nähtävä myös positiivisena, uudenlaisia työtehtäviä synnyttävänä ja tuottavuutta nostavana mahdollisuutena, johon jarruttamisen sijasta tulisi sopeutua. Meidän tulisi pyrkiä "kilpailemaan koneiden avulla, ei niitä vastaan". Poliitiikan tavoitteena tulisi olla edesauttaa tällaista uutta luovaa sopeutumista.

5 Kokouksen päättäminen

Talousneuvoston joulukuun kokous pidetään keskiviikkona 18.12.2013 klo 8.00 valtioneuvoston juhlahuoneistossa. Aiheena on "tulevaisuuskeskustelun johtopäätökset". Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 9.20.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri